

МЕХАНІЗМ СТРУКТУРНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ

Анотація. У статті обґрунтовано два підходи до визначення механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в інтеграційних об'єднаннях, а також запропоновано відповідні моделі. Згідно з широким підходом, механізм є організованою сукупністю суб'єктів та головних елементів складної системи світового господарства, взаємодія між якими на різних рівнях цієї системи формує структурну взаємозалежність глобалізації та регіоналізації в об'єднанні. У вузькому розумінні в контексті даного дослідження механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в регіональних інтеграційних об'єднаннях є взаємоузгодженою і взаємопов'язаною взаємодією національних держав-учасниць та відповідних інституцій, що формує ланцюг розвитку й оптимального функціонування в ньому торговельно-економічних процесів, а також прийомів і методів їхнього управління, що виступають важливим інструментом для досягнення як коротко- так і довгострокових цілей через прийняття правильних та своєчасних рішень з метою посилення позицій у світовому господарстві. Дія механізму проявляється в результаті розвитку, з одного боку, внутрішніх зв'язків, спрямованих на забезпечення взаємодії формуючих об'єднання держав й інституцій всередині блоку, та, з другого боку, зовнішніх зв'язків, націлених на участь об'єднання у процесах глобалізації.

Ключові слова: механізм структурної взаємозалежності глобалізації і регіоналізації, регіональне інтеграційне об'єднання, національна держава, світове господарство, управління економічними процесами, зовнішньоторговельні та внутрішньоторговельні зв'язки.

Radziyevska Svitlana
National Academy of Management

MECHANISM OF STRUCTURAL INTERDEPENDENCE OF GLOBALIZATION AND REGIONALIZATION IN REGIONAL INTEGRATION ORGANIZATIONS

Summary. The study of the mechanism of structural interdependence of globalization and regionalization in regional integration groupings is necessary to ensure the effective functioning of these associations, given the development of regionalization processes in the world economy. Regional integration blocs are formed at the metalevel of the world economy by two or more nation-states that decided to conclude a free trade agreement. Regional integration organizations are developing both by advancing the stage of integration with a gradual transition to full integration, strengthening regionalization, and the development of transnationalization, which in interaction with regionalization increases globalization. The author substantiates two approaches to defining the mechanism of structural interdependence of globalization and regionalization in integration groupings, and also suggests the appropriate models. According to a broad approach, the mechanism is the organized set of subjects and the main elements of the complex system of the world economy, the interaction between which at different levels of this system forms a structural interdependence of globalization and regionalization in the regional grouping. In a narrow sense, in the context of this study, the mechanism of structural interdependence of globalization and regionalization in regional integration associations is a coherent and interconnected interaction of national member states and relevant institutions, ensuring the functioning of the group, forming a chain of development and optimal functioning of trade and economic processes, as well as techniques and methods of their governance, which are an important tool for achieving both short- and long-term goals through making the right and timely decisions to strengthen the position of the integration bloc in the world economy. The mechanism is manifested in the development, on the one hand, of internal relations aimed at ensuring the interaction of the member states and institutions within the bloc, and, on the other hand, of external relations aimed at the group's participation in globalization processes.

Keywords: mechanism of structural interdependence of globalization and regionalization, regional integration grouping, nation-state, world economy, economic processes management, foreign trade and internal trade relations.

Постановка проблеми. Регіональне інтеграційне об'єднання (РІО) є результатом тих інтеграційних процесів у світовому господарстві, які відбуваються шляхом об'єднання держав. У РІО розвиваються процеси як регіоналізації, так і глобалізації. Практика функціонування РІО свідчить, що розвиток вищезазначених процесів знаходиться у структурній взаємозалежності, механізм якої базується на тому, що у світовому господарстві спостерігається структурна взаємозалежність глобалізації та регіоналізації [1], яка проявляється і на рівні РІО.

Аналіз останніх досліджень. Найрізноманітнішим аспектам розвитку процесів регіоналізації

та глобалізації у світовому господарстві присвячено роботи відомих вчених: О.Г. Білоруса, І.В. Бураковського, А.С. Гальчинського, М.А. Дудченка, С.А. Єрохіна, І.Є. Журби, Р.О. Заблоцької, Л.Л. Кістерського, Г.В. Колодко, А.І. Крисоватого, Д.Г. Лук'яненка, В.С. Новицького, С.І. Пирожкова, А.П. Поручника, Н.В. Резнікової, А.В. Рибчука, О.І. Рогача, А.П. Румянцева, Є.В. Савельєва, В.Р. Іденка, С.В. Сіденко, Я.М. Столярчук, А.С. Філіпенка, В.І. Чужикова, О.І. Шниркова та багатьох інших.

У сучасній економічній літературі розглядається широке коло проблем, пов'язаних із перебігом інтеграційних процесів [напр.: 2; 3], формуванням і функціонуванням РІО, при цьому більш

детального висвітлення потребує розкриття проблеми механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в об'єднанні.

Мета статті – розкрити основні теоретичні аспекти механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО.

Виклад основного матеріалу. Варто констатувати, що всебічне дослідження механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО пов'язано із широким спектром наукових проблем, які неможливо висвітлити в одній статті. Очевидно, що реальним є вивчення лише деяких аспектів механізму залежно від предмету дослідження, а також від обраних для вивчення елементів структури світового господарства. Тому в контексті нашої роботи у широкому розумінні механізм визначатимемо як організовану сукупність суб'єктів та головних елементів, взаємодія між якими на різних рівнях системи світового господарства формує структурну взаємозалежність глобалізації та регіоналізації в об'єднанні [4], як це показано на рис. 1.

У цілому, вивчення механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО є необхідним для розуміння особливостей перебігу процесів регіоналізації та глобалізації з метою підвищення ефективності функціонування об'єднань у світовому господарстві. Механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО розглядатимемо з врахуванням викладеного у попередніх роботах дослідження структурної взаємозалежності глобалізації і регіоналізації у світовому господарстві [4; 5]. Таким чином, у РІО інтеграційні процеси, перебіг яких регулюється міжнародними економічними організаціями (МЕО), можуть відбуватися як шляхом розвитку регіоналізації, поступовим переходом у взаємовідносинах між формуючими об'єднання державами від ЗВТ до повної інтеграції, так і шляхом транснаціоналізації.

Відповідно до структури світового господарства РІО формується взаємодією принаймні чотирьох його рівнів при участі у якості суб'єктів на мікрорівні підприємств, фірм та багатонаціональних підприємств (БНП), на макрорівні – держав, на метарівні – інтеграційних об'єднань, на мегарівні – міжнародних економічних організацій. Отже, РІО утворюється на метарівні світового господарства сукупністю держав, які уклали між собою певну угоду, що регламентує характер їх взаємовідносин щодо елементів – у науково-технічній сфері, міжнародній торгівлі, валютно-фінансовій, кредитній, виробничо-інвестиційній сферах тощо – у першу чергу вводить ЗВТ та вільний рух капіталів. Удосконалення розвитку форми організації РІО до досягнення повної інтеграції є посиленням процесу регіоналізації.

Зрозуміло, що розвиток зв'язків регіонального об'єднання може відбуватися і шляхом утворення БНП. Національні підприємства трансформуються у БНП, розвиваючи на мікрорівні транснаціоналізацію, яка, взаємодіючи із регіоналізацією, що відбувається на метарівні, сприяє глобалізації, інформація про що надходить до держав об'єднання, які відповідно до змін глобалізації впливають на регіоналізацію і транснаціоналізацію й цим змінюють структурну взаємозалежність глобалізації та регіоналізації.

Функціонування механізму структурної взаємозалежності тісно пов'язано із системою управління об'єднанням, а його результатом є підтримка взаємозалежності глобалізації та регіоналізації на тому рівні, який забезпечуватиме ефективне функціонування об'єднання.

На рис. 1 показано, що механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО формується тим, що в залежності від стану регіоналізації, який визначається функціонуванням РІО, взаємодією держав-учасниць (позначається стрілочкою 1) додержав інтеграційного об'єднання (стрілочка 2), які впливом на національні підприємства сприяють утворенню на їх основі БНП (стрілочки 6, 7). БНП формують процеси транснаціоналізації, що позначені стрілочкою 8, які у взаємодії з регіоналізацією, позначеною стрілочкою 3, формують процеси глобалізації, позначені стрілочкою 9. Як бачимо, глобалізація визначається регіоналізацією і своїм впливом за ланцюгом зворотного зв'язку, позначеним цифрами 4 і 5, впливає на РІО, викликаючи зміну регіоналізації. Інформація про глобалізацію надходить стрілочкою 4 до держав об'єднання і від них стрілочкою 5 до РІО, впливаючи на процеси регіоналізації. Отже, в РІО регіоналізація залежить від глобалізації, а глобалізація залежить від регіоналізації, глобалізація також залежить від транснаціоналізації, що демонструють стрілочки 6, 7, 8, і МЕО (стрілочка 12).

Як підсумок, процеси регіоналізації та глобалізації у РІО є структурно взаємозалежними, причому ця структурна взаємозалежність регулюється МЕО ззовні (стрілочки 10, 11) та державами, що формують об'єднання, зсередини, а також визначається процесами трансформації національних підприємств у БНП стрілочками 7, 8. Одержуючи інформацію про стани регіоналізації стрілочкою 2, глобалізації стрілочкою 4, держави стрілочками 5, 6 і 7 змінюють ці стани і активізують механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в регіональному інтеграційному об'єднанні, стимулюють трансформацію національних підприємств у БНП.

Особливо слід відзначити вплив процесів регіоналізації на БНП, який відображає стрілочка 13. Цей зв'язок підтримує в об'єднанні вплив регіоналізації на транснаціоналізацію, яка визначається також надходженнями ПП від головних елементів світового господарства стрілочкою 14. Стрілочка 15 інформує національні підприємства про успішний розвиток БНП, які виграють конкуренцію у національних підприємств і стимулюють їх впливати на держави стрілочкою 16 з метою посилення ними процесів регіоналізації. Стрілочка 17 вказує на вплив МЕО на головні елементи структури світового господарства.

Можна зауважити, що входом розглянутого механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО можуть бути зміни як процесів глобалізації, так і процесів регіоналізації. Так, наприклад, надходження ПП та їх використання для трансформації національних підприємств у БНП приводить до виграшу конкуренції між національними підприємствами і БНП останніми, що посилить процеси транснаціоналізації і відповідно глобалізації, які у свою чергу стимулюватимуть розвиток регіоналізації,

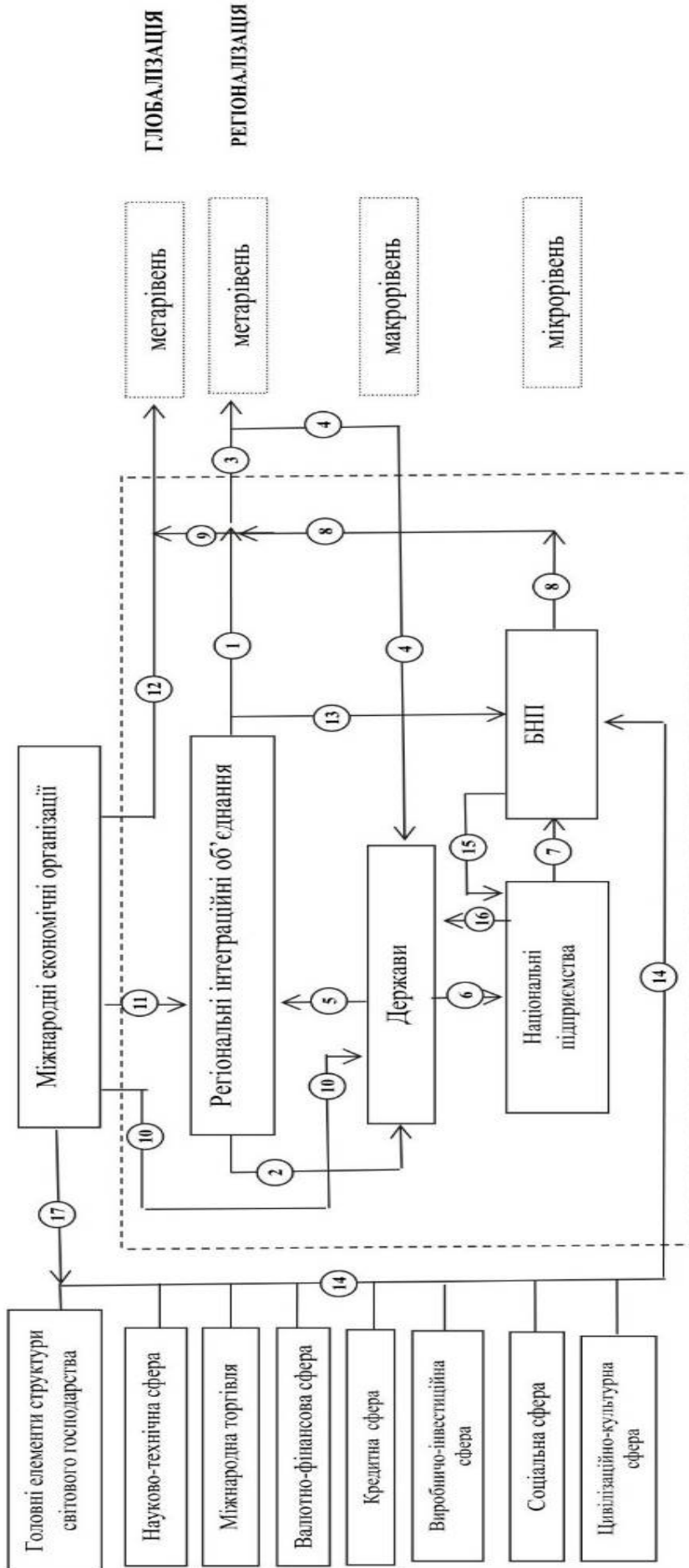

Рис. 1. Механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у регіональному інтеграційному об'єднанні

Джерело: розроблено автором

яка, змінюючи умови виробництва в різних державах об'єднання, викличе зміни транснаціоналізації і відповідно глобалізації. Результатом перебування цих структурно взаємозалежних процесів в об'єднанні є досягнення ним стану рівноваги. Входячи механізму структурної взаємозалежності можуть стати і процеси регіоналізації, які впливом на глобалізацію виведуть механізм зі стану рівноваги і тим сприятимуть встановленню в системі нової рівноваги відповідно до розглянутого ланцюга взаємозв'язків станів суб'єктів регіонального об'єднання. У викладеному механізмі структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО було використано взаємодію суб'єктів чотирьох рівнів системи світового господарства: мікро-, макро-, мета- і мегарівня, які становлять основу цього механізму.

Також, на наш погляд, виявити механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО можна і у спрощеному вигляді на основі аналізу зовнішніх і внутрішніх зв'язків РІО як частини світового господарства, розглядаючи замість чотирьох рівнів світового господарства два – метарівень і мегарівень.

Отже, у вузькому розумінні механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО є взаємоузгодженою і взаємопов'язаною взаємодією національних держав-учасниць та відповідних інституцій, яка забезпечує функціонування об'єднання, формує ланцюг розвитку в ньому процесів глобалізації та регіоналізації, визначаючи їх структурну взаємозалежність. Дія механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО проявляється в результаті розвитку, з одного боку, внутрішніх зв'язків, спрямованих на забезпечення взаємодії формуючих об'єднання держав й інституцій всередині РІО, та, з другого боку, зовнішніх зв'язків, націлених на участь РІО у процесах глобалізації. Тобто, вищезазначений механізм є системою економічних процесів, серед яких особливе місце посідають процеси регіоналізації і глобалізації, в контексті нашої роботи – насамперед торговельно-економічні відносини, а також прийомом і методи їхнього управління в РІО, що виступають важливим інструментом для досягнення як коротко-, так і довгострокових цілей через прийняття правильних та своєчасних рішень з метою посилення позицій у світовому господарстві.

Зрозуміло, що торговельно-економічні відносини формуються як між державами-учасницями всередині об'єднання, так і з третіми країнами, та визначаються рішеннями, які приймаються управлінням об'єднання в існуючих умовах функціонування зовнішнього середовища. Виходячи з того, що провідне значення у зовнішньоекономічних відносинах об'єднання відіграє товарний експорт, особлива увага системою управління об'єднання приділяється товарному експорту, який характеризує участь РІО в глобальних економічних процесах. Участь РІО в процесах регіоналізації проявляється у розвитку товарного експорту всередині об'єднання. Таким чином, участь об'єднання в процесах як глобалізації, так і регіоналізації залежить від товарного експорту РІО до третіх країн та внутрішньорегіонального експорту, обсяги яких визначаються системою управління об'єднанням та формуючими його державами.

Як зрозуміло з нижченаведеної схеми механізму (рис. 2) під внутрішніми зв'язками ($R_{вн}$) розуміємо регіональні інтеграційні зв'язки між державами, які формують об'єднання. Тобто, ці внутрішні зв'язки ($R_{вн}$) розглядатимемо як інтеграційні, в такому контексті їх становлення й розвиток можна називати регіоналізацією. З оточуючим об'єднання простором, з третіми країнами, об'єднання зв'язується зовнішніми зв'язками ($R_з$). Отже, РІО приймає участь у глобальних процесах зовнішніми зв'язками ($R_з$), тобто, участь об'єднання у глобалізації вивчається завдяки дослідженню його зовнішніх зв'язків. Виходячи з викладеного, механізм структурної взаємозалежності зовнішніх і внутрішніх зв'язків інтеграційного об'єднання є еквівалентним механізму структурної взаємозалежності глобалізації і регіоналізації в цьому об'єднанні. Механізм структурної взаємозалежності зовнішніх та внутрішніх зв'язків у РІО представлено на рис. 2.

Як бачимо, РІО можна досліджувати як частину складної системи світового господарства з огляду на необхідність висвітлення особливостей функціонування об'єднання у світовому господарстві, фокусуючись на механізмі структурної взаємозалежності внутрішніх та зовнішніх зв'язків цього об'єднання. Внутрішні зв'язки об'єднання є результатом зміцнення у регіональній системі взаємозалежності формуючих її держав і, посилюючи їх взаємодію, забезпечують виокремлення об'єднання з оточуючого регіону економічного середовища. Відповідно до структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у світовому господарстві внутрішні зміни у РІО викликають зміни зовнішніх зв'язків об'єднання, і навпаки. Таким чином, механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО є системою узгодження внутрішніх і зовнішніх зв'язків об'єднання, в основі якої міститься структурна взаємозалежність глобалізації та регіоналізації у світовому господарстві. На рис. 2 показано, що механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО проявляється у тому, що зміни зовнішніх чи внутрішніх зв'язків цим механізмом (M) передаються відповідно до внутрішніх чи зовнішніх зв'язків і цим забезпечується функціонування об'єднання у нових умовах функціонування світового господарства. Так, якщо зовнішні зв'язки ($R_з$), позначені стрілочкою 1, змінюються на величину $\Delta R_з$, то ця зміна стрілочкою 3 передається на механізм структурної взаємозалежності й враховується ним шляхом впливу стрілочкою 6 на внутрішні зв'язки, змінюючи їх з $R_{вн}$ на $R_{вн} + \Delta R_{вн} + \Delta R_{з,тр}$, де $\Delta R_{з,тр} = f_2(\Delta R_з)$, а f_2 вказує на те, як механізм структурної взаємозалежності об'єднання трансформує зміни зовнішніх зв'язків на зміни внутрішніх зв'язків. Стрілочка 8 показує результат впливу зміни зовнішніх зв'язків на зміну внутрішніх зв'язків. Аналогічним чином зміна внутрішніх зв'язків $R_{вн}$ на $\Delta R_{вн}$ трансформує $R_з + \Delta R_з$ на $R_з + \Delta R_з + \Delta R_{вн,тр}$, де $\Delta R_{вн,тр} = f_1(\Delta R_{вн})$, а f_1 вказує на те, як механізм структурної взаємозалежності об'єднання трансформує зміни внутрішніх зв'язків на зміни зовнішніх зв'язків. Стрілочка 7 показує результат впливу зміни внутрішніх зв'язків на зміну зовнішніх зв'язків.

Таким чином, механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у РІО

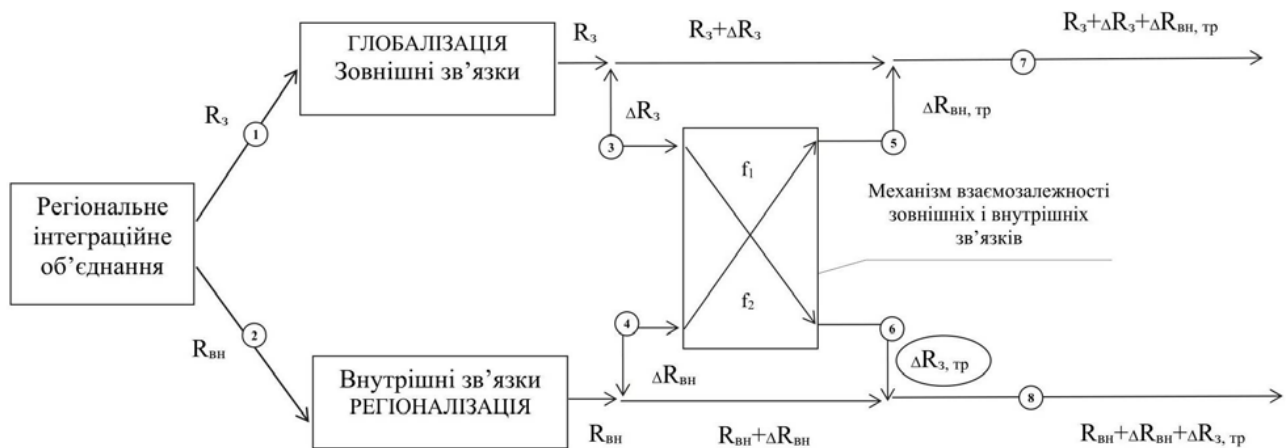

Рис. 2. Механізм структурної взаємозалежності зовнішніх і внутрішніх зв'язків в регіональному інтеграційному об'єднанні

Джерело: розроблено автором

відображає зв'язок глобалізації і регіоналізації, тобто, фактично, функцію управління зовнішніми та внутрішніми його зв'язками. що, наприклад, у межах міжнародної торгівлі виявляється у взаємозалежності зовнішньоторговельних і внутрішньоторговельних зв'язків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичне дослідження механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО дозволило: 1) довести його тісний взаємозв'язок із системою управління РІО; 2) запропонувати два теоретичні підходи до розкриття сутності досліджуваного механізму – широкого підходу, в основу якого покладено взаємодію суб'єктів чотирьох рівнів системи світового господарства: мікро-, макро-, мета- і мегарівня, і більш вузького й спрощеного підходу, основою якого є аналіз зовнішніх і внутрішніх зв'язків РІО як частини світового господарства, у якому у фокусі уваги містяться два рівні світового господарства – мета- і мегарівень; 3) довести перспективність дослідження механізму структурної взаємозалежності глобалізації та ре-

гіоналізації у РІО на основі аналізу зовнішньоторговельних і внутрішньоторговельних зв'язків, позаблокового і внутрішньорегіонального товарного експорту.

Оригінальними є викладені у статті графічні моделі двох підходів до розкриття сутності механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО. Новизною характеризується й доведення в роботі того, що система управління об'єднаннями потребує врахування дії механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації задля забезпечення ефективного функціонування РІО у світовому господарстві.

Проведене дослідження теоретичних аспектів механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в РІО та висновки про тісний зв'язок його з системою управління потребує подальшого як теоретичного, так і практичного поглиблення. На наш погляд, центральне місце в цих дослідженнях має зайняти аналіз фактичного стану взаємозалежності в РІО позаблокових і внутрішньоблокових торговельних зв'язків, зокрема – товарного експорту.

Список літератури:

1. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика : підруч. Київ : Либідь, 2019. 960 с.
2. Шнирков О.І., Філіпенко А.С., Заблоцька Р.О. та ін. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття : монографія / за ред. О.І. Шниркова. Київ : Київський університет, 2016. 415 с.
3. Шнирков О.І., Філіпенко А.С., Румянцев А.П. та ін. Зони вільної торгівлі на початку XXI століття : монографія / за ред. О.І. Шниркова, В.І. Муравйова. Київ : Київський університет, 2013. 399 с.
4. Радзівська С.О. Системно-синергетичний підхід у дослідженні структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації. *Молодий вчений*. № 10(74) жовтень, 2019. С. 326–330.
5. Радзівська С.О. Регіоналізація та глобалізація: взаємозв'язки та перспективи безконфронтаційного розвитку. Київ : "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2018. 376 с.

References:

1. Filipenko, A.S. (2019). International economic relations: history, theory, politics. Kyiv: Lybid, 960 p.
2. Shnyrkov, O.I., Filipenko, A.S., & Zablotska, R.O. (2016). Development of the modern forms of the international economic integration in the beginning of the 21st century: monograph. Kyiv: Kyiv University, 415 p.
3. Shnyrkov, O.I., Filipenko, A.S., & Rumyantsev, A.P. (2013). Free trade areas at the beginning of 21st century: monograph. Kyiv: Kyiv University, 399 p.
4. Radziyevska, S.O. (2019). System-synergetic approach to the study of structural interdependence between globalization and regionalization. *Young scientist*, № 10(74) October 2019, pp. 326–330.
5. Radziyevska, S.O. (2018). Regionalization and globalization: interrelations and prospects for non-confrontational development. Kyiv: Sik Group Ukraine. 376 p.